

כי-מַחֵה אֶמְחָה אֶת-זֵכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:

מדרש תנחומא:
 כי מחה אֶמְחָה.

מַחֵה בעולם הזה
 אֶמְחָה לעולם הבא.
 זֵכֶר זה המן.
 עַמְלֵק כמשמעו.
 וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ ה' נָסִי.

אמר להם משה לישראל: הנס הזה שעשה לכם הקב"ה בשבילו עשה למען שמו עשה. שלא היו ראויין באותה עשה לאותו הנס.

את מוצא כל זמן שישראל בנס הנס לפניו שנאמר ויקרא שמו ה' נסי.
 צרה לישראל צרה לפניו. שנאמר בכל צרתם לו צר.
 שמחה לישראל השמחה לפניו שנאמר כי שמחתי בישועתך.

וכן הוא אומר וגלתי בירושלם ושתי בעמי.

ואומר ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אהיך. אמן וכן יהי רצון.

מלחמתו של עמלק היא נגד כלל ישראל. אך מלחמה נגד עם ישראל, היא מלחמה נגד הקב"ה. לכן גם אין הכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק. דרשה זו היא אחת הדרשות בה נצבות זו מול זו רשעות של עמלק מול זכותם של ישראל, אף כשאינם ראויים. הקב"ה נמצא אתנו תמיד בזמני שמחה וגם בזמנים אחרים. ~ גם הפייט כהושעתא אלים הנאמר בקהלות האשכנזים בעת ההושענות, כולו עוסק בעניין זה של 'עמו אנכי בצרה' (ועי' רש"י בסוכה מה. מה שפירש על 'אני והו'). בסיום המאמר אנו רואים מה היא השמחה הגדולה לעם ישראל, והיא גם שמחתו של הקב"ה.

במשך הדורות תמיד קמו חוטאים ומחטיאים מתוך כלל ישראל, גם כאלה עליהם נתקנה ברכת המינים. עם כל זה, הרשע הגדול ביותר שקם מתוך עם ישראל, עם כל רשעותו לא שייך להשוותו לגוי כלשהו. חז"ל למדונו זאת בהעמידם את יש"ו הנוצרי מול בלעם (תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם). גם מה שאמרו חז"ל 'גדול המחטיאו יותר מההורגו' לא התכוונו חלילה להעמיד את המחטיא היהודי מול ההורג הגוי. אפשר לומר שזו אחת הנקודות הנלמדות מעניינו של עמלק.

הגישה הנכונה לקיום המצוות

סיפורים על גדולי ישראל במשתה הפורים

הזכרתי בעלון הראשון מכשול מסויים העומד לפעמים בדרכם של הרוצים ללמוד ולדעת את התורה, ולפעמים שוכחים את הסדר הנכון, המצוה, ההלכה, פנימיות המצוה, המנהג, ומה שלא נכלל בכל אלה. אתייחס כאן לדברים שלא נכללים. כולנו שומעים מדי פעם סיפורים על גדולי ישראל מכל הדורות, ואכן זהו דבר חשוב מאד, וניתן ללמוד הרבה מאד מסיפורים אלה. אמנם, כשמספרים סיפור לילד, צריך לשים לב היטב כיצד מבין הילד את הסיפור, והאם הבין את המסר בצורה הנכונה. על כמה מגדולי ישראל מספרים ששעת המשתה ושמחה, היה אצלם זמן מסוגל מאד לברכות ותפלות וכו'. לפעמים מסופר על רב מסויים שהשתכר לגמרי, ומתוך שכרותו זעק מעומק לבו על גזרה מסויימת ואכן התבטלה הגזרה, וכן עוד סיפורים רבים כיוצא באלה. מה לומד הילד הרך מסיפור כזה? בסעודת פורים בזמן השכרות, זהו זמן מסוגל לבקש בקשות וכו'. האם זהו המסר? ודאי שלא! המסר הוא שאותו אדם גדול הרגיש קרבה כה גדולה לקב"ה, אך זה היה אצלו גם בכל ימות השנה, אולי לא באופן גלוי עד כדי כך. בשעת משתה היין התקיים בו 'נכנס יין יצא סוד' (וכל אחד וה'סוד' שלו. ואכמ"ל), ולכן היה משתפך בתפלה לפני ה' בצורה גלויה הרבה יותר מכל ימות השנה. כמובן שבזמן כזה, אם באו אליו לבקש ברכה, היה נענה בחפץ לב ומברך מכל הלב. האם זו הנהגה הראויה לכל אדם? ח"ו! תהיה זו חוצפה כלפי שמיא אם ביום בו נצטיינו להודות לה' על הנסים שנעשו לנו, ולשם כך ציוונו לעשות יום משתה ושמחה, במקום לנצל את הזמן לשירה וזמרה ולהודאה על הנסים, נעמוד ונבקש מה' על צרותינו בזמן הזה. בצעירותי נכחתי פעם בסעודת פורים בביתו של יהודי תלמיד חכם אחד שליט"א. הלה קיים את מצוות היום בהידור. כל רגע ורגע בסעודה עסק בשירה וזמרה ובדיבורים על הנס וכו'.

הערה בעניין סעודת פורים בעש"ק

בעלון הקודם דברנו על מהותו של פורים 'ימי משתה ושמחה'. זו המצוה המרכזית של פורים. את הפורים יש לתכנן בצורה כזו שהסעודה תהיה בזמן הראוי. בפשטות, אם מכינים את צרכי הפורים בתענית אסתר ובליל הפורים, ומתפללים שחריית בשעה סבירה, אפשר לקיים בהידור את כל מצוות היום (שעתיים או שלש יספיקו לקיום מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים), ולקיים את הסעודה בשעות הבקר, בלי לפגוע בתפלות או בסעודת השבת. אמנם, יש דינים גם למי שנקלע למצב מסויים לאחר שלא עלה בידו. מי שלא הספיק להתחיל את הסעודה בזמן הראוי, יכול -והיב- להתחיל סעודה זו -שהיא מצוות היום- בכל זמן אחר. לגבי סעודת מצוה שזמנה קבוע בערב שבת, פסקו רבותינו האחרונים (לבוש, באה"ט, ועוד) שאם א"א לקיים שניהם, תדחה סעודת שבת.

מי שנקלע למצב מסויים וצריך לברר את ההלכה במצב המיוחד הזה, עוד לפני בירור ההלכה צריך לדעת את סדר העדיפויות. טעויות מסוג זה קיימות אצל נערים המתחילים לעסוק מעט בלימוד הלכה. צריך לכוונם כיצד ללמוד את ההלכה. למשל במקרה שלנו: נקודת המוצא היא: מצוות משתה ושמחה היא המצוה העיקרית והמרכזית של פורים. אם מסיבה מסויימת לא עלה בידו לעשותה בזמן הראוי על פי ההלכה, יכול (וחייב) לעשותה כל היום. בצירוף כזה, נער המנסה בעצמו לברר את ההלכה בלי לדעת את פרטי המצווה (במקרה שלנו: מצוות משתה ושמחה של פורים, ומצוות ענג שבת וכבוד שבת), עלול לטעות ולהגדיר לעצמו כך: מהו השיעור בו יוצאים ידי חובת סעודת פורים. יתכן שיעיין בלשון הרמב"ם "כיצד חובת סעודה זו". אח"כ יגדיר לעצמו את ה"שיעור" בו יוצאים ידי חובה (כן. אין לזה שיעור. אך כל ילד יודע מה ניתן להגדיר סעודה, ומה לא נקרא כך). אחרי שהגדיר לעצמו מה השיעור לפי דעתו, יעיין מה אומרת ההלכה בעניין סעודה בערב שבת (יתכן שבסופו של דבר גם לא יבין מה ההור"א שבסעודה כזו, עלול להתקלקל כבוד שבת). כ"ש לגבי המושג "מנהג", שאינו שייך במציאות נדירה, שאף אז קיימת רק אם נאלץ לעשות שלא באופן הראוי לכתחילה. גם אם יודע מלכתחילה שלא יוכל לעשות לפי האופן הראוי, אין חסרון אם מראש מתכנן כיצד לקיים את האופן האחר. אך לא שייך לכנות זאת "מנהג" (כמו ששאלני מאן דהו בבדיחותא לפני מעמד ברכת החמה בע"פ ה' תשס"ט "מה המנהג בברכת החמה בערב פסח?").

אגב, ממש תוך כדי כתיבת עלון זה, שמעתי בחורים צעירים דנים בעניין 'פורס מפה ומקדש'. אחד מהם כנראה עיין מעט בעלוני הקיצורים המופצים בבתי הכנסת, ומשם ידיעותיו בעניין. הוא מסביר בשם רב פלוני שיש ספק אם צריך לברך שוב 'המוציא' אחרי הקידוש. ולכן, הכי טוב לא להכנס לזה בכלל. לא התערבתי בשיחתם, אך כמה טעויות טעה אותו בחור חביב (או כתב העלון ממנו קבל אותו בחור את ידיעותיו): אין ספק האם לברך המוציא או לא. יש בזה מחלוקת. ודאי שקיומה של מחלוקת זו, אינה הטעם מדוע לא לנהוג כן לכתחילה. הנושא מתחיל מנקודה מוקדמת הרבה יותר. וה' יזכה את נערי ישראל הטהורים ללמוד כראוי.

כאמור, היסוד הוא שמצוות היום היא 'לעשות אותם ימי משתה ושמחה'. זו אם כן נקודת המוצא של דיון בנושא זה.

עיונים בסיפור המגילה

פורים. נס הצלת היהודים בגלות * הציפיה לבניין בית המקדש * הציפיה לגאולה השלמה

אביא כאן בקצרה מה שכתבתי בעלון חדש אדר אשתקד (עלון מס' 15) במאמר מענייני דיומא. עניינים שכדאי לשים לב אליהם. נס פורים ארע בגלות בזמן שארץ ישראל שוממה ובית המקדש חרב. אם נתבונן היטב, נזכה לראות יותר את חסד ה' בהצלתנו. מעיין בדרשות חז"ל נוכל למצא כמה עניינים הנוגעים לזמן הזה. נתעורר להודות לו על ישיבתנו כיום בארה"ק, כאשר מצבנו הגשמי ובמובן מסויים אף הרוחני טוב לאין ערוך ממצבנו אז. נכון. עוד לא זכינו לבניין בית המקדש, עדיין עבדים שולטים בנו, ועדיין לא זכינו למלכות ישראל. אנו זקוקים עדיין לחסדי אומות העולם (ובאמת, אין הדבר תלוי וכו'). ותפלתנו שהקב"ה יאמר די לצרותינו. עם כל זה, אנו נמצאים כיום במצב הרבה יותר קרוב לבניין בית המקדש ולגאולה השלמה.

אחד העניינים החוזרים על עצמם לכל אורך המגילה הוא: בניין ביהמ"ק, ועניין הגויים במניעת בניינו. רואים זאת למשל בהוצאת כלי המקדש ע"י אחשוורוש במשתה הראשון והשני, בדרשות חז"ל על 'זהקרב אליו וכו', וכן באזכור מצות מחצית השקל ומצות העומר בהקשר לגזרת המן הרשע. עניין בוא אסתר המלכה לפני המלך כ'כהן גדול הנכנס לפני לפני'.

בניין בית המקדש כדבר החוצץ למלכות חצי המלכות. הרי עדיין לא ידע שהיא יהודיה. אך הבין שלא מופקע שגם גויים יבקשו זאת. ונקודה עיקרית שרבים לא שמים לב אליה: ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי. כולם יודעים מה היה מעמד העבדים בעולם (אגב, מושג שהיה קיים חוקית עד לפני פחות ממאתיים שנה במדינות רבות). היא סכנה את עצמה בבואה לפני המלך, כי הגזרה נגזרה להשמיד להרוג ולאבד, אך אילו לעבדים ולשפחות נמכרנו, החרשתי. כזה היה מצב היהודים אז בעולם.

ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ... להעביר את רעת המן האנני. גזרת המן לא בטלה. כפי שעונה לה המלך הנה בית המן נתתי לאסתר וכו' ומפרש רש"י שבכך כולם ידעו שגזרותיו התבטלו. אך אין זה ביטול הגזרה למעשה.

הגזרה לא מתבטלת. כי כתב ... אין להשיב. הוא נותן רשות ליהודים להקהל ולעמוד על נפשם. להתגונן. להרוג "סתם כך" רק את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם (גם כאן נכרת רשעותו. לא העלה בדעתו שיצליחו לעמוד מול 'חיל עם ומדינה') חלק מהנס היה שנפל פחד היהודים עוד לפני י"ג באדר, ופחדו מ מכך שהותר ליהודים להנקם מאויביהם. הפוסקים כתבו שהתענו אז כדי שיצליחו במלחמה. בנוסף: במקומות הרחוקים יותר לא התייחסו לאגרות שכתב המן על היהודים, כמבואר בחז"ל. כדאי לעיין בפירוש המלבי"ם על הפס' ויאמר לאסתר המלכה בשושן הבירה וכו'.

הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימי מרדכי ואסתר, ויאבד את כל שונאינו הקמים עלינו. ונזכה לראות במהרה בבניין בית המקדש ובחידוש העבודה עוד בחדש הזה בו נסתיימה בניית בית המקדש השני ושיצא בִּיתָה דְּנָה עַד יוֹם תִּלְתָּה לִירְכָה אֲדָר.

להערות והארות בעניין העלון:

יחזקת נוימן קצות החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com

לתרומות: ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בקופה: 'עדת יראים-אושטרייך' לשונית 'תרומות עבור קונטרסים וחיבורים'

זמני התפללות בקהלתנו ק"ק עדת יראים-אושטרייך מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב')

בתענית אסתר ופורים ושב"ק פרשת כי תשא-שבת פורים דמוקפין

מנחה (בג' הימים): 5:00. שחרית: תענית אסתר ופורים: 5:20. שב"ק: 8:30. ערבית מוצש"ק: 6:15

לוח זמני משתה ושמחה ותכניות לבני הקהלה בפורים, ניתן לקבל בביהכ"נ (או בטל': 0527167567)

עזרת נשים פתוחה בכל התפללות בכל ימות השנה